

Április 24. Szent György

(Ókeresztény vértanú; alakját, történeti hitelességét a legújabb kutatások nem igazolták, az egyház – ünnepét és templomtitulusait meghagyva – törölte a szentek sorából)

Szent György a szent hit érdekében viaskodott sárkánnyal, pokolbeli ördöggel, evilági fejedelmekkel. Az Érdy-kódex őrizte legendája szerint apja Kappadókia vitéz fejedelme volt, halála után vitézsége Györgyre szállott; ő lóháton Líbia tartományába ment (ábrázolásain szinte kivétel nélkül fehér lovon ül!), ahol Sylena pogány város mellett legyőzte a pusztító sárkányt, a poshadt tó urát, megmentve ezzel a várost a pusztulástól, s megszabadítva a pogány király lányának életét. Mikor odaért Sylena városához, a város és a környék sárkány-ura éppen a király lányát akarta elfogyasztani. Eleinte minden napon egy-egy állatot kért, majd miután a város összes állatát ekképpen elpusztította, a szűzleányok kerültek sorra – legvégül a király szépséges leányára került a sor. Ekkor jelenik meg Szent György, mikor a város sárkány-ura a királylány életére tör. György szól a sárkány fogságában lévő lánynak, hurkos kötelet adván neki: „húgom, akaszd ezt a sárkány nyakába!” (ez a mondai elem rokon Szent László és a kun küzdelmével, aholis a szűznek segítenie kellett, hogy a küzdelemben a rossz alulmaradjon). A sárkányt a királylány Szent György kíséretében bevezeti a városba, ám György csak úgy tudja pusztítását megfékezni, hogy a város minden lakója Krisztus hitére tér. A bennünk lévő sárkányt is csak az igaz hitre való megtérés űzheti el-ki magunkból – és a közösségből is.

A győzelem után az emberek Szent Egyházat rakattak Szűz Mária és Szent György tiszteletére. Oltára alól élő kútfő buzog, minden betegség gyógyítója. György a királytól kapott pénzjutalmat szétosztotta a szegények között. Később a császár pogányságán megkeseredve levetette vitézi ruháját, s mindenét a szegényeknek adta. Börtönbe vetették, megkínózták, szenvedésében Jézus vigasztalta. Nyolcadnapon fejét vették; gyilkosát tűz emésztette el. Legendájának számos népi változata él hazánkban is; de ide sorolhatók királylányt szabadító napvitézeinkről szóló meséink is.

Közbenjárása a hozzá fordulót megszabadítja a „mennytéstől”; amikor a Györgyhöz könyörgő hadban jár, megszabadul a veszedelemtől. Segítsége távol tartja a hamisan tanúzókat; s megóvja a családot a nyomorék gyerek születésétől. A középkorban György a lovagok védőszentje (amint ez Szent Lászlóban valósul lovagkirályként), később a lovaskatonáké és a cserkészeké is. Fegyverkovácsok, vándorlegények, lóval is foglalkozó parasztok patrónusa; görög neve, Georgius: parasztot jelent. Anglia védőszentje, a lovak őrzője; az istállótűzet az ő fehér paripája tapossa szét. Szent István a pogányok és tévelygők ellenállását az ő segítségével törte meg. Zománcképe – párban Demeterrel, a másik harcos szenttel – ott van a Magyar Szent Koronán. Károly Róbert 1318-ban Szent György lovagrendet alapít hazánkban, Zsigmond pedig Sárkányrendet. Báthori István szintén Szent György erejével győzi le a törököt Kenyérmezőnél (1479).

György fejereklyéjét a középkorban Veszprémben őrzik – a képzelt betegeket is Szent György gyógyította meg. A „Szent György-tallér” a harcoló katonák oltalmát adta, akárcsak a Szűz Mária-érme. Régen napján misét mondtak a bevonulókért. A rekruták áldozás után kimentek a határba, s fõlszalagozott kalapjukkal a négy égtáj felé suhintottak, hogy jó katona válják belőlük (Tápiógyörgye).

György a gonoszt elűző táltos; ő szabadítja ki végérvényesen a földeket a tél rabságából. „Süss föl nap, Szent György nap, kertünk alatt egy kis bárány majd megfagy. Terítsd le a köpenyeged, adjon Isten jó meleget, happ!” – e kiáltás után egyszerre guggoltak le, a földre csalogatták a Napot a Szeged környéki gyerekek. Amikor ezt énekelték, akkor mintegy a virág kitarulkozik a Napra, úgy tekintettek fölfele (a lányok), s amint a „terítsd le a köpenyegedet” énekelték, a Föld felé hajolva leguggoltak – így varázsolva Földre az Ég működésrendjét. (A virág is a fényre nyílik meg, a sötétre, éjszakára bezárul; így az ember lelke is, élete „virága” is

a fényre, Isten kiáradó fényességére nyitott, a sötét elől bezárja kapuit. A „Virág virága Világnak világa”, Jézus is lelkünkben lakik – ha méltóvá, tisztává tesszük az Ő befogadására).

Szent György a kikelet ünnepe, a jószág mezőre való kihajtásának napja. A szentgyörgyi hajnal tele volt a pásztorok ostorcsattogásával, s a férfigyermekek örömeivel akik a legelőre tartó jószágok mellett szaladoztak és apa- vagy öregapa-készítette kicsi ostorokkal ők is vidáman csattogtattak. Az ostopattogásnak felmenőink gonoszúzó szerepet tulajdonítottak; a gonosz ugyanis mindig akkor feszül az embernek legnagyobb erejével, mikor a legnagyobb jó következik – a kísértés az állhatatosság jutalmával arányosan növekszik.

E napon tüzet és vizet szentelnek a templomban. A Szent György éjszakáján húzott harmat a föld erejét, zsírját, s az égi csillagfényt rejti. Kovászba csöppentették, hogy a kenyér szépen süljön. „A Szent György napi eső aranyat ér”.

Fordított átkok kötődnek még nevéhez: „Szentgyörgyharmat. Szentgyörgyeső verje a magyarokat!” (török fogságba esett magyar katona átka, mikor megátkoztatták vele hazáját; ő szorultságában is jót kívánt); és: „Verje meg az Isten Magyarországot új harmattal!” („magyar átok”).

E napon misét mondtak az anyaföld áldásáért, termékenységéért, alkalmas időjárásért, a parasztek boldogulásáért. Napjától Mihály arkangyalig (szeptember 29.) újholdvasárnap körmenetek voltak; kenyéren és fokhagymán böjtölt ekkor az egész falu népe. Bátán az aratókoszorút „Szentgyörgynek”, „szentgyörgyvitéznek” nevezik. A Szent György napi határjáráson felújították a mesterséges halmokat és határjeleket. Néhol a határjáró körmeneten e napon szentelték meg a szőlőt és a vetést (Zala). A legények megtisztították a pap kútját és a mezei kutakat, forrásokat is. A jószág csak a tiszta kutakból ihatott, a „poshadt tó ura” előbb eltakarított, a természetben uralkodó sárkányt el kellett űzni-tisztítani onnan; a Sylenában történtek itt úgy érvényesülnek, hogy Szent György sárkány-űző ereje a kutakat tisztítva rendezi ember és jószág életét, vezeti vissza a „tisza forráshoz”, „téríti vissza” az „élet vizéhez”, a természetben is jelenlevő Krisztushoz. Az uszadék, az áldozatra adott növény maradványa ami a határ föltámadása, megújulása előtt segítséget jelentett, az a támadat után szerepét veszte már a növekedés gátjává válik – szükséges hát eltakarítani az ember környezetéből.

A magyar népmesék sárkánya különbözik az általános európai felfogásban őrzött rontószerepű sárkánytól: a sárkány népünk szemléletében a téri és időbeli bentnek az őrzője (a székelykapukon a már növényesedett sárkánykígyó a küszöb őrének neveztetik); amikor a késő őszön a bentbe szorul az élet, szerepe hasznos; amikor a kint ideje érkezik, károssá válik e működés. Népmeséinkben amikor a királylányt szabadító napvitéz a sárkány várába érkezik, a királylány nem segíti őt rögtön a szabadításban, hiszen még azt mondja, neki még sárkány ura számára vacsorát kell készítenie. De amint a sárkány, jövetelét jelezvén buzogányát a várba hajítja, a leány máris a vitéz társa lesz: a szabadító munkát segíti. A királylány a határ nő-növényi életét jelzi: a természetben éledő növekedést szabadítja ki béklyóiból Szent György napjának vitézi ereje. Eleink a Szent György utáni határt pusztító viharokban is a sárkány erejét vélték fölfedezni; „a sárkány jött vissza” – tartották. „Állat” szavunk jelölte az állapotot, úgy a sárkány esetében is a természet ekkori állása jelenik meg; az odakünn, és a mi emberi természetünkben is megbirkózik egymással szent György és a sárkány, s nekünk segítenünk, akarnunk kell, hogy a harc végén minden alkalommal a szent kerekedjen fölül...)

Szent György és Szent Mihály mindketten „sárkányölők”: György csak a földhöz szegezi, erejét fogja, mikor ennek van ideje; Mihály pedig mikor annak jön ideje, akkor a maga eszközével „szelidíti” a sárkányt. Népünk hagyományában Mihály sem pusztítja el végleg a sárkányt, csak megregulázza: őrző szerepére „neveli”, erre szorítja, fokozza le tomboló sárkány-erejét.

A Moldvai csángó magyarság falvaiban – néhány emberöltővel ezelőtt mindenütt, ma

már csak néhol – a Szent Györgyre virradó éjszaka zöld fűzfaágot tűztek a kapufélfára, ahol a hajnali nappal a falu utcáin végiglovagló Szent György nem találja az őt hívó ágot, ott a növekedésben nem tud segíteni.

E nap egykoron este dudaszó, tánc, lakoma járta. Azt tartották, hogy a mezei forráskutakból csak Szent György, illetve Márk napja (április 25.) után szabad inni és itatni is. Néhol a gyeplőjárás egybekötötték a hegybíró ítélkezésével, s ilyenkor a rendetlen gazdák pint borokat „fizettek”, amelyet együtt költöttek el. Falubíró- és sekrestyéválasztás is volt e napon; tisztújítás falun és városon egyaránt. Kőszegen 1740-től a szőlőhajtásokat Szent György napon a Hegymesterek Tanácsába viszik, termésre jósolnak belőlük, s le is rajzolják a „szőlő jövésének könyvébe” azokat.

BIKA

Szent György hava, Pünkösöd hava

Az esztendő körének változásrendjében a nagyhatalmú Szent György után a beporzás időszaka következik: Ég és Föld násza tombol. A Márk-napi határjáró körmenet a „nászagyat szenteli meg”. Szent György megtisztít, rögtön utána a megszentelés következik!

A kalotaszegi „tejmérésen” amelyen koma a komaasszonnyal „henderikézik”, gurul le összeölelkezve a domb oldalán, csakúgy a Mindenség nászát segítik, s egyben annak részévé is válnak mint az ősi hajnalfa-rítussal, amikor a legény szeretője kertjébe állítja fáját.

Ebben a korszakban, bár teszi a dolgát a férfi férfimódon, mégis mintha az egész teremtett világ nővé válna (Vénusz hónap-korszaka ez; kereszténnyé lett népünk hitében Boldogasszonyé – érte, benne és vele vannak a gonoszúzó, mértéket varázsló májusi litániák, hogy a porzás mindeneket átható öröme termését hozza, s ne a puszta kéjelgés fészke legyen). A teremtett világ minden íze-porcikája reszket ilyenkor a termékenységet óhajtó határtalan nászörömbben. Napokig tart csupán e láz, s azután mintha csömöre jönne a nagy örömmek: minden élő megáll, szinte lélekzetét fogja vissza a határ is „guggol”, tövében-bokrában erősödik minden. Várakozás feszül, írhatatlan félelem – mert május kellős közepén jön minden esztendőn a három kegyetlen „ác”: Pongrác, Szervác, Bonifác és az idő előtt szárbaszökkenteket kíméletlen fagyával „aratja le”.

A Mindenek belül, legbelül kerekedik ilyenkor és szedi össze magát, eképpen használva a nászt és a csömört hozó Nap megpróbáló, s mindig másképpen éltető szentséges erejét.

A régiségben valahány gyermek tíztől tizennégy esztendő koráig „gyűjtött”: töltekezett, tövében erősödött miképpen a Bika jegykorszakában a növény; „guggolt”, hogy majdan ha ideje érkezik, akkor természetben, lelkében, szellemiségében – az eget célozva meg – nagyot szökkenhessen.